

5. lekce
Komunikace v kontextu individuálního
vyučování a rozhovoru. Dotazování a
aktivní naslouchání

Mgr. Kateřina Lojdová, Ph.D.

Individuální vyučování

- ▶ obousměrná komunikace mezi učitelem a žákem
- ▶ založeno na přímé mezilidské komunikaci, jeden učitel se věnuje jednomu žákovi
- ▶ využívá se ve speciálních případech
- ▶ v místnosti může být učitel sám se žákem nebo nezávisle na něm pracuje vedle sebe několik žáků

Příklad individuálního vyučování: doučování

Dnes Michala čeká dějepis. Petra pracuje se sešitem a učebnicí. „První, o kom se budeme bavit, je...“, otevírá téma hodiny Petra. „Přemysl Otakar IV., začíná Michal z legrace. „Ale“, usměrňuje ho Petra. „Přemysl Otakar I., říká už vážně Michal. Petra vede Michala učivem kladením otázek:

Petra: „Když si ho představíš, co tě napadne?“

Michal: „Vládl.“

Petra: „Ano, a...?“

Michal: „Zlatá bula sicilská.“

Petra: Kdy byla vydaná?

Michal: „1212“

Petra ukazuje v učebnici, jak Zlatá bula sicilská vypadala a vysvětluje, co znamenala. Když docházejí k tomu, že králem bude prvorozený syn, Michal se zaraduje: „To bych byl já“. Jenže Petra ví, že Michal má staršího bratra. Michal tedy uznává, že je Pepa starší a králem by byl on.

Rozhovor v pedagogické komunikaci

- ▶ verbální (a neverbální) komunikace v podobě otázek a odpovědí dvou nebo více osob (např. učitele a žáků) na dané výchovně–vzdělávací téma
- ▶ vyznačuje zaměřeností na stanovený výchovně–vzdělávací cíl

Dovednosti vedení rozhovoru

- ▶ dotazování
- ▶ ovlivňování
- ▶ aktivní naslouchání

Dovednost dotazování

- ▶ Řečnické otázky
- ▶ Sugestivní otázky
- ▶ Paralingvistické projevy
- ▶ Faulující otázky
- ▶ Uzavřené otázky
- ▶ Otevřené otázky
- ▶ Pokyn x výzva/nabídka

Dovednost ovlivňování

- ▶ Přesvědčování
- ▶ Argumentování
- ▶ Paradoxní příkazy
- ▶ Paradoxní emocionální ladění
- ▶ Anticipování námitek
- ▶ Vyhýbání se negativním formulacím

Více:

MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1070-3.

Dovednost naslouchání

- ▶ významné v rozhovorech „typu pomoc“
- ▶ aktivita naslouchajícího, který nejen registruje, co a jak sděluje komunikační partner, nýbrž také na rozhovoru participuje kognitivně, emočně i akčně. Snaží se nejen vyprávějícímu porozumět, ale i se do něj vcít'ovat. Verbálně i neverbálně dává vcítění najevo

Charakteristika aktivního naslouchání

- **vytvoreni vnoumeno prostredi**
 - strukturací prostoru
 - strukturací času
- **Věnování pozornosti vyprávějícímu**
 - udržování očního kontaktu (65–85%)
 - poloha těla (naklonění k vyprávějícímu, stejná úroveň)
- **Nalad'ování se na vyprávějícího**
 - výraz obličeje, gesta, hlasitost, slovník
- **Povzbuzování**
 - verbálně („Pokračuj...“), neverbálně (pokyvování)
- **Legitimizace emocí**

Charakteristika aktivního naslouchání

- **Poskytování zpětné vazby**
 - zopakováním toho, co vyprávějící sdělil
 - parafrázováním obsahu sdělení
 - sumarizováním
 - dotazováním
 - přikyvováním
- **Vciťování, reflexe emocí, verbalizace emocí, zrcadlení emocionálního projevu (výraz obličeje, gesta, pozice těla), empatické mlčení**

Cvičení

- ▶ Aktivní naslouchání

Otázky

- ▶ Uved'te alespoň 5 charakteristik odlišujících komunikaci učitele a žáka v hromadném a individuálním vyučování.
- ▶ Jak byste zahájili rozhovor s rodičem, kterého jste do školy pozvali z důvodu řešení kázeňských problémů žáka?
- ▶ Vysvětlete význam aktivního naslouchání v rozhovoru „typu pomoc“.
- ▶ Charakterizujte, čím se aktivní naslouchání vyznačuje. Ve kterých dovednostech aktivního naslouchání jste dobří a na kterých potřebujete ještě pracovat?